

Hírfutár

11. évfolyam, 28. szám

MTA VILÁGGAZDASÁGI KUTATÓINTÉZET

2009. május

A TARTALOMBÓL

- 1 Ludvig Zsuzsa: Az EU és a FÁK-országok közötti „energiadiálógusok”. ...
2 Események

Ludvig Zsuzsa

Az Európai Unió és a FÁK-országok közötti „energiadiálógusok”. Fókuszban a szénhidrogén-szállítások

A kétezres évek eleje óta az Európai Unió legfontosabb napirendi kérdései között szerepel az energetika. Az okok ismertek: az unió növekvő mértékű külső energiafüggősége s az energiamérlegben várható elmozdulások, valamint általában az energiabiztonság előtérbe kerülése. Nem véletlen, hogy a problémák megfogalmazását és jelentkezését követően az unió figyelme fokozottan fordult az energiában gazdag posztszovjet térség felé. Elsőként Oroszország felé. Ennek jele a 2000-ben megkezdett energiadiálógus. Ezt követően a jelenleg tranzit-nagyhatalmi szerepű Ukrajnára, majd a kétezres évek eleji szállítási problémák (2006-os orosz–ukrán gázkonfliktus, 2007 eleji orosz–belorusz vita) eszkalálódásához kapcsolhatóan a dél-kaukázusi és a közép-ázsiai FÁK-országok felé fordult a figyelem. (Jelenleg az uniós energiaimport mintegy harmada származik a posztszovjet térségből, javarészt azonban Oroszországból.) Mind a forrás-, mind pedig a tranzitdiverzifikációra irányuló törekvések felerősödtek az elmúlt években. A korábbi s az újabb brüsszeli kezdeményezések egy része multilaterális jellegű, regionális szemléletű, azonban egyre erőteljesebb a bilaterális energetikai kapcsolatok (energiadiálógusok) ápolására és kiépítésére irányuló uniós szándék is. A kutatás ezek feltérképezésére irányult, a szénhidrogén-kérdéskörre fókuszálva, de a többi energetikai együttműködési területet is felvillantva. Elsődleges célja nem az unió és Oroszország energiadiálógusának bemutatása, hanem az ezen kívül megkezdett energetikai párbeszédék és együttműködések eddigi eredményeinek és lehetőségeinek vizsgálata. A ta-

nulmány elhelyezi a posztszovjet országokat a világ szénhidrogén-termelői között, majd a konkrét brüsszeli kezdeményezésekkel foglalkozik számos uniós dokumentum és a kapcsolódó szakirodalom elemzése révén. Hangsúlyt fektet a helyi, nemzeti vélemények megjelenítésére is, s ahol ez lehetséges, az uniós (brüsszeli) megközelítés mellett utal a tagállami, illetve a vállalati szinten jelentkező problémákra és érdekekre is.

Melyek a levonható fontosabb következtetések?

- 1) A kétezres évek első évtizedének közepén kialakult posztszovjet térségen belüli energiakonfliktusokat, s az EU–orosz kapcsolatok mélypontra kerülését követően az EU viharos gyorsasággal törekedett az Oroszországon kívüli energiatermelő s fontos tranzitszerepű FÁK-országokkal való kapcsolatok szorosabbra fűzésére. Az energetika mint fontos motiváló tényező állt a háttérben az ekkoriban általában is intenzifikálódó kapcsolatoknak, mind a dél-kaukázusi, mind pedig a közép-ázsiai országok esetében. A korábban meghirdetett regionális megközelítés ezekben a kezdeményezésekben ugyan elméletben továbbra is mérvadó, azonban a gyakorlat a bilaterális jelleg megerősödése irányába mutat. A multilaterális kezdeményezésekben ugyanakkor egyre nyilvánvalóbbá válik az unió tehetetlensége a sokféle érdek összeegyeztetésére, közös álláspont kialakítására. (Lásd például a bakui kezdeményezést.) Az Európai Unió előtt álló egyik legnagyobb ki-

☎ 224-6760; 📠 224-6765
✉ vki@vki.hu
www.vki.hu

Magyar Tudományos Akadémia
Világgazdasági Kutatóintézet
1014 Budapest, Országház u. 30.

hívás megfelelni a regionális szintű kezdeményezések igénylésének, ugyanakkor kellő tekintettel lenni az országsajátosságokra is.

- 2) Az érintett országokban (elsősorban a közép-ázsiaiakban) többé-kevésbé határozottan megfogalmazódik az igény a térségükben jelen lévő, ott pozíciókra törő más nagyobb nemzetközi szereplők (Oroszország, Irán, Kína) tevékenységének és érdekeltiségeinek uniós figyelembe vételére is. A poszt-szovjet térségben az energetikai kapcsolatrendszerek alakításánál Oroszország nem hagyható figyelmen kívül, tekintettel ezen országok számos területen meglévő függőségi viszonyaira vagy szoros kapcsolataira. A problémák komplex megközelítésére van szükség (pl. orosz–ukrán–EU háromszögben való közös gondolkodásra). A jelenlegi elkülönült intézményes keretek ezt nemigen segítik elő. Gyakran elhangzó igény az érintett országok részéről Oroszország (vagy konkrétan a Gazprom) bevonása az uniós projektekbe. Mint Oroszország partnere, s nem mint riválisa lennének készek belépni az új, EU által kezdeményezett projektekbe, fogalmazott például a kazah elnök. Az Oroszországgal együttműködő hozzáállás lehet a célravezető, s gazdaságilag is hatékony, a jelenlegi „geopolitikai” szemlélettel, versengő hozzáállással szemben. A nagypolitika szintjén hozott döntések azonban nem ilyen irányba mutatnak. Kérdés, hogy ez a helyzet egyáltalán megfordítható-e még?
- 3) Németország közvetítő szerepe a fenti célok eléréséhez kiemelkedő jelentőségű lehet. Németország mind Oroszország, mind a dél-kaukázusi, mind pedig a közép-ázsiai FÁK-országok számára egyaránt a legfontosabb vagy az egyik legjelentősebb, ugyanakkor bizalmat is élvező uniós partner.
- 4) Az Európai Unió ajánlata egyébként a poszt-szovjet térség különböző országai számára tartalmában hasonló: együttműködés új szállítási folyosók nyitásában, a szállítási diverzifikációban, regionális szintű együttműködés szorgalmazása, külföldi befektetések az energiaszektorban, a poszt-szovjet országok meghívása az egységesülő uniós energetikai piacokba (villamosenergia-piacok, gázpiacok) a szabályozói közeledés, sőt az uniós energetikai *acquis* átvétele révén, az energiahatékonysági szempontok előtérbe helyezése és megvalósítása uniós segítséggel stb. Ez az ajánlati oldal azonban nem elég erős, s leginkább uniós érdekeltiségeket tükröz.
- 5) Az Európai Unió projekttervei nem eléggé láthatók, kézzel foghatók az általa megkeresett országokban, ahol konkrétabb megjelenésre és eredményekre várnak. A Nabucco-projekt a poszt-szovjet térség érintett országaiból nézve egyelőre

álom, amely nem nyújt kellően vonzó alternatívát, s mint projektterv kezdi elveszteni hitelét. (Lásd például Azerbajdzsánt.) Másrésztől meglepő, hogy az energetikai kapcsolatok fejlesztését, a szállítási és beszerzési források diverzifikációját szorgalmazó bilaterális (EU-azeri és EU-kazah) dokumentumokban a Nabucco-terv még 2006-ban sincs nevesítve!

- 6) Az érintett térségben ugyanakkor számíthatnak az EU aktív közreműködésére számos konkrét helyi probléma megoldásában, így a befagyott konfliktusok vagy a kaszpi „tó vagy tenger” vita rendezésében. Az unió ilyen jellegű szerepvállalása a helyiek megítélése szerint az uniós energiabiztonsági törekvések megvalósulásához is közelebb vinne.

* * * * *

Bővebben:

Kelet-Európa Tanulmányok IV. szám *A poszt-szovjet országok nemzetközi beilleszkedése: külkapcsolatok és energetika*, VKI Budapest, 2009 vagy www.fakprojekt.hu

---

ESEMÉNYEK

Január 29-én intézetünk egynapos műhelybeszélést szervezett új bilaterális partnere, a zágrábi Institute of International Relations kutatóival. Az európai integráció folyamata, a gazdasági válság és a felzárkózás, a modernizáció („európaizáció”) kérdései álltak a délelőtti blokk középpontjában, míg a délután folyamán a horvát kollégák beszámoltak a horvát csatlakozási tárgyalások állásáról, fejleményeiről, valamint az országban zajló modernizációs folyamatokról és a régió aktuális helyzetéről. Az egésznapos szakmai összejövetel során a két ország kutatói megosztották a belépéssel összefüggő, illetve a tárgyalások és a felkészülés során nyert tapasztalataikat. A horvát kollégák elemezték a leendő EU-tagsággal kapcsolatos legfontosabb várakozásaikat, valamint a Nyugat-Balkán aktuális helyzetét és kilátásait.

Január 30-31-én a madridi Instituto Complutense de Estudios Internacionales kutatóival rendeztünk szakmai összejövetelt, amely egy közösen beadandó pályázati együttműködés előkészítésére is szolgált. A rendezvény témája az európai uniós bővítés hatásainak elemzése volt, valamint hogy a leendő pályázati együttműködéshez egy regionális szakmai hálózatot

hozzon létre. A konferencia során a spanyol, illetve a kelet-, közép- és délkelet-európai kollégák saját országuk szemszögéből elemezték az európai uniós belépés hatásait.

Február 2-án a újabb előadásra került sor a 6. keretprogramos CONSENT-projekt részeként zajló – eddig igen sikeres – Consent-lectures sorozatban. Ezúttal a VKI a hálózat egyik tagja, a Stiftung für Wissenschaft und Politik (Berlin) kutatóját, Dušan Reljić-et fogadta mint előadót. A neves, Berlinben élő szerb származású szakértő Délkelet-Európáról tartott nagyszerű és igen informatív előadást „Serbia, Russia and the Pax Americana in South Eastern Europe” címmel. A rendezvényen a szakmai érdeklődőkön kívül részt vettek a közigazgatás és a felsőoktatás képviselői is.

Február 5-6-án került sor a négy vári társadalomtudományi intézet (Politikatudományi, Világgazdasági, Szociológiai, Kisebbségkutató) összefogásával a visegrádi országok európai uniós tagságának mérlegét elemző nemzetközi konferenciára. A rendezvényre lengyel, cseh és szlovák kutatókat is meghívtunk, akik magyar kollégáikkal karöltve az európai uniós tagság politikai, szociológiai, gazdasági mérlegét igyekeztek megvonni, árnyalván a képet a régióban különösen hangsúlyos nemzeti és etnikai kisebbségi szempontokkal is. A V4 országok kutatói a plenáris ülésen az európai integráció és a regionális együttműködés kulcskérdéseit, a jövőképet igyekeztek felvázolni, míg a szekcióülésekben zajló munkacsoportok a témához kapcsolódó szakmai szempontokat szűkebb, informálisabb körben tudták kielemezni. A négy ország kutatói hangsúlyozták, hogy a visegrádi „együtt gondolkozás” és a regionális együttműködés elősegítését célzó összefüggést jó kezdeményezésnek tartják, és folytatásán munkálkodni fognak.

A rendezvényen a nagyszámú szakmai érdeklődő mellett több európai uniós ország külképviseletének munkatársai is részt vettek.

Február 23-án Daróczi Etelka, a KSH Népeség-tudományi Kutatóintézet demográfusa tartott előadást a VKI kutatóinak a világ, Európa és hazánk demográfiai folyamatairól. Az egyik legfőbb demográfiai kérdés, hogy a demográfiai átmenet folyamata a fejlődő világban is végbemegy-e, és ha igen, mikor. Ennek eredménye a születési ráta, s ezáltal a világnépesség növekedési ütemének csökkenése lenne.

A fejlett világról szólván kijelentette, hogy a gyermekvállalást mindenekelőtt az ösztönzi, ha a nőnek sikerül összehangolnia a gyermeknevelést és a munkavállalást. Ehhez rugalmasabb munkaerőpiacok, a részmunkaidős foglalkoztatás terjedése és az egész napos gyermekfelügyelő szolgálatok (óvoda, bölcsőde, 4-6 gyermekekre vigyázó magán daj-

kák) szükségesek. A fejlett világban tehát a gyermekvállalást nem annyira az anyagi juttatások (családi pótlék, gyese, gyed) ösztönzik. Ez a megállapítás segítséget nyújt a családi pótlék felbruttósítására vonatkozó magyar döntés megítélésében.

Az előadó részletesen taglalta a magyar demográfiai folyamatokat is. Megtudtuk például, hogy Magyarországon a születéskor várható élettartam 1965 és 1975 között azért vált el az európai tendenciáktól, mert hazánkban a szív- és érrendszeri betegségeket Nyugat-Európához viszonyítva később kezdték el hatékonyan kezelni

Február 25-én sajtótájékoztatón mutatta be a VKI a Kelet-Európa Tanulmányok IV. kötetét, „A poszt-szovjet országok nemzetközi beilleszkedése: külkapcsolatok és energetika” címmel. A kötet a MeH-MTA Stratégiai Kutatások program FÁK-projektjének keretében készült tanulmányokat tartalmazza. A kötetben megjelent tanulmányok kitérnek Oroszország néhány fontos külkapcsolati kérdésére, az energetika témájára, az orosz-EU szabadkereskedelmi megállapodás esélyeire, a lengyel „keleti dimenzióra”, illetve Azerbajdzsán gazdaságára is.

2009. március 25-én került sor a Világgazdasági Kutatóintézetben a MeH-MTA stratégiai FÁK-projekt keretében készült EU-orosz energetikai témájú tanulmány szakmai vitájára.

A tanulmány szerzője Losoncz Miklós, címe „Az EU és Oroszország közötti kapcsolatok intézményesítésének fejlesztési lehetőségei az energiaszektorban, különös tekintettel a földgázra”.

2009. március 31-én igen nagy érdeklődéssel várt sajtótájékoztatót szervezett az intézet, amelyen a kutatók a válsággal kapcsolatos legújabb információikat és kutatási eredményeiket ismertették az érdeklődőkkel. A rendezvény témája a globális válság, az Európai Unió és Magyarország volt. Az intézetben jelenleg is intenzív nemzetközi összehasonlító kutatások folynak a válsággal kapcsolatban, a kutatók elemzik hatásait, következményeit és a lehetséges nemzeti válaszokat, valamint a kilábalást célzó stratégiákat is. A sajtóbeszélgetés során két bevezető előadás hangzott el a globális válság lényegi jellemzőiről, a multinacionális társaságok szerepéről, stratégiájáról, lehetséges döntéseikről, illetve a válság hatásairól, az arra adott válaszokról az Európai Unióban és Magyarországon.

* * * * *

ÚJDONSÁGAINK

Working Papers

No.187 Péter Csizmadia – Miklós Illéssy – Ichiro Iwasaki – Csaba Makó – Magdolna Sass – Miklós Szanyi: Clusters and the development of supplier networks for transnational companies

Kihívások

No.194 Szanyi Miklós: Válságelemzés

Vélemények, Kommentárok, Információk

No.172 Túry Gábor: Szlovákia. A nagy menetelés

No.173 Artner Annamária: Gödörben a Kelta Tigris?

No.174 Dezséri Kálmán: A globális pénzügyi válság hullámai Közép- és Kelet-Európában. A kilábaláshoz vezető út egyik fő eleme ennek a régiónak a meg támogatása

No.175 Rácz Margit: Okosabbak lettünk a vasárnapi EU-csúcs után?!

No.176 Inotai András: Használjuk ki a gyenge forint előnyeit!

No.177 Simai Mihály: A G20-ak londoni csúcsa és a magyar gazdaság

Most jelent meg:

Ludvig Zsuzsa és Novák Tamás *szerk.*: A posztszovjet országok nemzetközi beilleszkedése: külkapcsolatok és energetika (Kelet-Európa Tanulmányok IV. szám) 169 p.

Túry Gábor és Vida Krisztina *szerk.*: Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tizek teljesítményéről (Monitoring jelentés 2008) www.vki.hu/rendszeres_kiadvanyok.shtml

Inotai András és Juhász Ottó *szerk.*: Kína politikai, társadalmi fejlődésének jelene és jövője (Stratégiai Kutatások, A változó Kína – I.) 205 p.

Inotai András és Juhász Ottó *szerk.*: Kína a nemzetközi politikai erőterben (Stratégiai Kutatások, A változó Kína – II.) 356 p.

Inotai András és Juhász Ottó *szerk.*: A magyar-kínai kapcsolatok fejlesztésének néhány területe (Stratégiai Kutatások, A változó Kína – III.) 183 p.

Inotai András és Juhász Ottó *szerk.*: Kína a nemzetközi gazdasági erőterben (Stratégiai Kutatások, A változó Kína – IV.) 237 p.

Amennyiben felkeltettük érdeklődését kiadványaink iránt, forduljon intézetünk munkatársához:

Varga Istvánné

telefon: 224-6707, fax: 224-6766

e-mail: vgyorgyi@vki.hu

illetve publikációink megtalálhatók, letölthetők a

www.vki.hu weboldalon
